

Mapamondul actual și cultura generală

Fac parte din generația care a început anii de școală în al treilea deceniu al veacului trecut. Sistemul de învățământ al acelei perioade, în linii mari, a avut drept scop - și a reușit în mare măsură - să transmită elevilor acele cunoștințe elementare, care erau considerate a fi necesare și suficiente, pentru a-l califica drept persoană dotată cu "cultură generală". Aceste cunoștințe i-au permis fiecăruia, în cursul vieții sale, să se orienteze corect în mai toate problemele societății în care se afla. Doar ultimele două decenii au dovedit că, aceste cunoștințe, în tot mai mare măsură, nu mai răspund întocmai cerințelor vieții actuale.

Am constatat acest fapt întâmplător, cu ocazia urmării jocurilor olimpice. Urmărind mulțimea impresionantă a sportivilor care au invadat arena festivă, de multe ori am rămas neplăcut surprins de faptul că priveam o lume străină, în care nu mi-am găsit locul. Priveam cum intrau în arenă grupuri purtând drapele de felurite culori și cu diverse însemne, și în fața lor pășeau tinere atractive, purtând câte un panou cu numele statului de unde proveneau atleții grupului respectiv. Când citeam nume ca: Kiribata, Being sau altele similare, mi-am dat seamă de lacuna culturii mele generale, cea cu care m-am simțit corespunzător înzestrat timp de o viață de om. Fără îndoială, orientarea pe mapamond a constituit un element de bază în însușirea culturii generale și astfel mi-am dat seama că s-au schimbat prea multe și eu sunt cel rămas în urmă. Doar un singur lucru mă putea liniști, gândul că nu sunt singurul care privește nedumerit în jurul său.

Curiozitatea și dorința de a completa o lacună evidentă, m-au îndemnat să caut o cale care să-mi permită să mă documentez pentru a putea face față în cu ocazia unor asemenea situații.

Am încercat să evoc imaginea acelor timpuri, când generația mea a învățat geografia. Părea firesc ca pământul natal să formeze obiectul principal al studiului. Trebuia să desemnăm din memorie granițele țării, să indicăm numele țărilor vecine, să identificăm zonele de șes și munte, cursul apelor și trebuia să putem localiza orașele mai importante ale țării. S-a acordat atenția cuvenită ca să cunoaștem totodată în suficientă măsură și restul țărilor din lumea largă. La dispoziție aveam un atlas școlar, care acum îmi apare cam pueril, în care era reprezentat tot ce era considerat necesar pentru ca să ne putem orienta în lumea în care trăiam.

În acest atlas, pe continentul european am găsit statele naționale cu hotarele lor, în felul în care acestea au fost stabilite prin Pacea de la Versaille. Continentul american, din Nord până în Sud, și Australia se prezentau deja atunci sub o formă, pe care o regăsim aproape nemodificată și în ziua de azi. Nu așa se întâmplă cu Africa și Asia, continente ale căror imagine actuală nu are aproape nimic comun cu cea din atlasul nostru. Atunci, harta Africii prezenta doar pete întinse, în culori diferite, care marcau țările coloniale, care și-au împărțit acest continent după placul și puterea de care dispuneau. Se distingeau chiar și pete albe care indicau că aici n-au pus încă piciorul străinii, cei care ar fi fost în măsură să întocmească harta acestor zone până atunci încă necunoscute. În Asia distingeam prezența unor state în general cunoscute, ca:

Turcia, Deșertul Arab, India, Persia, Indochina, China, Japonia și imensul teritoriu rusesc. Denumirea de Uniune Sovietică ne era atunci oarecum încă străină, întregul teritoriu era considerat a fi doar Rusia. Imensa întindere, de peste 70 milioane km² al Oceanului Pacific, în care, doar pe alocuri se găseau grupuri izolate de mici insule de proveniență vulcanică și atoli, totul era considerat a fi echivalentul unui continent, care purta numele Oceania, cu zonele principale Micronezia și Melanezia.

Două evenimente de mare importanță au avut ca urmare că, între timp, imaginea mapamondului, din perioada anilor dintre cele două războaie mondiale, s-a schimbat în mare măsură. În special Africa, Asia și Oceania se prezintă acum sub o formă fundamental schimbată. Zone întinse care teritorial evident au existat și înainte, purtând însă alte denumiri, apar acum sub forma unor state autonome purtând denumiri până deunăzi încă necunoscute.

Cele două evenimente au fost: Prăbușirea sistemului colonial, îndată după sfârșitul celui al doilea război mondial și încetarea neașteptată a existenței Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice (URSS) la finele secolului XX.

Ar fi greșit să credem că aceste state sunt nou-născute, existența multora datează de sute și chiar mii de ani, unele adăpostesc urmele unor mari civilizații între timp deja dispărute. Multe dintre ele au fost “descoperite” de către europenii care în cursul unui avânt impresionant al navigației maritime din secolele XVI-XVII, au ajuns să le cunoască, și să colonizeze treptat zone întinse. Procesul nu s-a limitat doar la întinderile maritime, colonizarea s-a extins, în special în secolul XIX, pe aproape întreaga suprafață a Africii și Asiei.

Fără a avea intenția de a prezenta evoluția statelor în cursul istoriei lor, când acestea s-au alcătuit, dezvoltat, războit, consacrat și în mare parte au fost colonizate, am întreprins o acțiune de urmărire sistematică a existenței doar al “statelor noi”, a acelor care au devenit autonome în timpul ultimului secol.

Investigația întreprinsă s-a bazat pe alcătuirea unei tabele centralizatoare care cuprindea date semnificative ca: extinderea teritorială, numărul și densitatea populației, data obținerii autonomiei și factorul reprezentant al dezvoltării economice. Prin sortarea acestor date după diverse criterii, au rezultat unele particularități care dau dovadă de o diversitate copleșitoare. Astfel, în privința extinderii teritoriale, cel mai mic stat, Nauru din Oceania, se extinde pe 20 km², iar cel mai mare, Rusia, cuprinde peste 17 milioane km². Totodată, în privința numărului populației s-au obținut valori cuprinse între 11.000 în Tuvalu și 1,1 miliarde pe Subcontinentul India. Și mai impresionante sunt diferențele în privința dezvoltării economice, unde valoarea indicelui de apreciere BIP (**P**rodusul **I**ntern **B**rut) variază între 200 până la 73.000 US\$, pe cap de locuitor. A rezultat totodată că din totalitatea celor peste două sute state acum existente pe glob, o parte însemnată (123 sau 60%), în perioada anilor 30-40 din secolul XX, nu a fost cunoscute sub forma lor actuală, .

Am renunțat la prezentarea acestor tabele și a hărților comparative dintre faza anterioară și cea actuală, pentru a acorda o formă mai clară textului, bazat și pe faptul că cei interesați pentru detalii, pot obține acestea cu ușurință, atât din ampla literatură de specialitate existentă, cât și prin folosirea cu succes a informaticii.

O hartă pestriță care cuprinde o sumedenie de state autonome, cu denumiri până deunăzi necunoscute, constituie acum mapamondul actual, unul care diferă complet de cel cunoscut din atlasul școlar de altă dată. În timp ce continentele America și Australia apar nemodificate, în Europa în schimb deja se remarcă apariția unor state care și-au dobândit autonomia, aproape exclusiv în jurul anilor 90 din secolul trecut. Oceania, unde nu se poate vorbi despre existența unor state delimitate prin hotare naturale, acestea sunt formate din grupuri cu sute și chiar mii de insulițe, înșirate chiar de-alungul unor mii de km, teritoriile acestor state fiind delimitate prin suprafețe poligonale, mărginite prin linii drepte.

În urma acestei documentări a devenit evidentă existența lacunei în domeniul informațiilor geografice de care dispun toți aceia care și-au însușit cu mult timp în urmă cunoștințele elementare.

Se pune pe drept întrebarea: Trebuie reconsiderat nivelul culturii generale și extinderea acestuia prin însușirea unui însemnat volum adițional de informații, incomparabil mai larg decât cel din trecut, sau trebuie găsită o cale de mijloc, prin acceptarea unui compromis? Diferența dintre ce s-a considerat la timpul său a fi util și suficient și multitudinea actuală a noțiunilor noi este impresionantă, mai ales dacă nu se consideră doar domeniul restrâns al geografiei, ci al tuturor domeniilor de activitate umană. Actualitatea reevaluării noțiunii de cultură generală a devenit evidentă, și se pune întrebarea: în ce sens și în ce măsură să fie orientată această reevaluare? Ca sens, s-ar părea utilitatea de a cunoaște cât mai mult posibil din totalitatea cunoștințelor de care dispune actualmente societatea. În privința măsurii extinderii fără limită a volumului de informații înmagazinate, legile naturii sunt determinante, întrucât capacitatea de memorizare a minții umane este limitată. Încercarea de a o suprasolicita este evident contraproductivă și ar conduce inevitabil la eșec.

Rezolvarea acestei dileme este posibilă doar prin adoptarea unui compromis care cuprinde creșterea rațional limitată a bagajului de cunoștințe memorizat, corelată cu practica obținerii rapide a acelor informații suplimentare, a căror necesitate apare la un moment dat și doar în anumite situații. Dezvoltarea impetuoasă a informaticii, a creat mijloacele necesare pentru rezolvarea practică a unor astfel de probleme, omul cult trebuie doar să fie în măsură să folosească anumite procedee de rutină și să obțină astfel oricând informațiile suplimentare de care are nevoie. Așadar, completarea rațională a nivelului de cunoștințe, considerate până nu demult a fi suficiente, și folosirea posibilităților create de existența unui imens bagaj bibliografic, la care se alătură evoluția tehnicii de calcul, și răspândirea impresionantă a dotării cu aparatura care permite aproape oricui accesul la aceasta, ar constitui o soluție practicabilă, care merită întreaga atenție și din partea acelor care se ocupă cu educația tineretului de azi și mâine.

Prin aceste rânduri care au pornit din dorința investigării unui anumit domeniu restrâns de activitate, am încercat să prezint felul în care văd posibilitatea

generalizării și în alte domenii. În speranța că această inițiativă va fi corespunzător apreciată și eventual însușită de către cei care doresc să cunoască ceva mai mult decât strictul absolut necesar – odinioară fiind considerat a fi suficient - precum de cei care le înlesnesc dobândirea cunoașterii sub o nouă formă, ținând cont de limita capacității memoriei umane, apreciez că această investigație s-a dovedit a fi utilă.

Nu noțiunea de „cultură generală” își pierde însemnătatea, acum, în zilele secolului XXI, ci aceea a unor concepții învechite care nu țin cont de posibilitățile create de dezvoltarea societății.

Pentru obținerea informațiilor necesare acestei analize, am folosit diverse surse, în mod preponderent atlasul: Die Welt Wissen Kompakt, Wolfgang Kunth GmbH & Co KG Verlag, München, 2008. ISBN 978-3-8289-3609-8

Stefan Miskovits, Schwetzingen, 2012